

नेपाल सरकार
शिक्षक सेवा आयोग
माध्यमिक शिक्षकको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम, २०७५

खण्ड - (ख) विषय - सामाजिक

अङ्क : ६०

१ माध्यमिक तहको सामाजिक अध्ययन विषयको पाठ्यक्रममा समावेश गरिएका विषयवस्तुहरू

१.१ हामी र हाम्रो समाज

- १.१.१ समाज विकासको अवधारणा, प्रकार, तत्व, सामाजिकरण
- १.१.२ हाम्रो पहिचान (राष्ट्रिय, क्षेत्रीय, जातीय, भाषिक, धार्मिक, लैङ्गिक)
- १.१.३ मानव संसाधन विकास र मानव विकास सूचकाङ्कको अवधारणा र नेपालको स्थिति,
- १.१.४ विकास क्षेत्रको तुलनात्मक अध्ययन (भौगोलिक, सामाजिक र आर्थिक)
- १.१.५ सङ्घीयताको परिचय

२. विकास र विकासको पूर्वाधार

- २.१ विकासको अवधारणा र पूर्वशर्तहरू
- २.२ विकासका पूर्वाधारहरू
- २.३ दिगो विकास
- २.४ नेपालमा सञ्चालित विकास आयोजनाहरू
- २.५ दिगो विकास लक्ष्य, स्थानीय स्तरमा विकास प्रस्ताव तर्जुमा

३. हाम्रो सामाजिक मूल्य र मान्यता

- ३.१ कलाको परिचय
- ३.२ धार्मिक सहिष्णुता र धर्म निरपेक्षता, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विभूतिहरूको योगदान
- ३.३ हाम्रा सम्पदाहरू
- ३.४ हाम्रा राष्ट्रिय दिवसहरू
- ३.५ हाम्रा लोक तथा शास्त्रीय कलाहरू
- ३.६ विश्ववन्धुत्व अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तित्व र जेष्ठ नागरिक प्रतिको दायित्व

४. सामाजिक समस्या र समाधान

- ४.१ सामाजिक विकृति, असर र यसको समाधान
- ४.२ सामाजिक सुधारमा भएका प्रयासहरू (राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय)
- ४.३ द्वन्द्व व्यवस्थापन (कारण, द्वन्द्वचक्र र द्वन्द्व रुपान्तरण)
- ४.४ मानव वेचविखन

५. नागरिक चेतना

- ५.१ नेपालको संवैधानिक विकासक्रम
- ५.२ वर्तमान संविधानले प्रदान गरेका मौलिक हक र नागरिक कर्तव्य

- ५.३ राज्यका प्रमुख तीन अङ्गहरू र संवैधानिक अङ्गहरू
 - ५.४ नागरिक समाज र त्यसको भूमिका
 - ५.५ मानव अधिकारसम्बन्धी विश्वव्यापी घोषणा र महिला आदिवासी/जनजातीसम्बन्धी अधिकार
 - ५.६ राजनीतिक दलको परिचय, भूमिका र जिम्मेवारी
 - ५.७ निर्वाचन प्रक्रिया र यसमा नागरिकले खेल्नुपर्ने भूमिका
 - ५.८ नागरिक पहिचान र नागरिकता
६. **हाम्रो पृथ्वी**
- ६.१ देशान्तर र अक्षांश
 - ६.२ नेपालको भौगोलिक स्वरूप
 - ६.३ नेपालको जलस्रोतको अवस्था र उपयोग
 - ६.४ नेपालको हावापानी र वनस्पति
 - ६.५ सात महाद्वीपको भौगोलिक, आर्थिक र सामाजिक क्रियाकलाप
 - ६.६ भूकम्प र सुनामी, यसको कारण, असर र सुरक्षाका उपायहरू
७. **हाम्रो विगत**
- ७.१ ऐतिहासिक स्रोतहरूको खोजी, अध्ययन र त्यसको संरक्षण
 - ७.२ नेपालको प्राचीन, मध्यकाल र आधुनिक इतिहास
 - ७.३ नेपाल-अङ्ग्रेज युद्ध
 - ७.४ औद्योगिक क्रान्ति
 - ७.५ पहिलो र दोस्रो विश्वयुद्धको कारण, परिणाम र नेपालीले खेलेको भूमिका
 - ७.६ वि.सं. २०६२/०६३ को जनआन्दोलन र गणतन्त्र स्थापना
८. **हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप**
- ८.१ आधुनिक कृषि प्रणाली
 - ८.२ नेपालमा उद्योगको प्रकार, महत्त्व, सम्भावना, प्रवर्द्धन र उद्यमशीलता
 - ८.३ नेपालमा व्यापार विविधीकरण
 - ८.४ आर्थिक योजनाको परिचय
 - ८.५ गरिबी निवारण, रोजगार प्रवर्द्धन र वैदेशिक रोजगार
 - ८.६ श्रमको परिचय, प्रकार महत्त्व र सम्मान
 - ८.७ नेपालको अर्थतन्त्रमा पर्यटन र जलविद्युत (क्षेत्र, महत्त्व र सम्भावना)
 - ८.८ बैङ्किङ तथा वित्तीय उपकरण
 - ८.९ नेपालमा सहकारिता
 - ८.१० उपभोक्ता अधिकार
 - ८.११ राजश्व र कर असुली
९. **हाम्रो अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध र सहयोग**
- ९.१ नेपालका विकास साझेदारसँग सम्बन्ध र सहयोग
 - ९.२ संयुक्त राष्ट्र संघ र नेपाल
 - ९.३ नेपालको कुटनीतिक सम्बन्ध
 - ९.४ नेपाल र विश्वका समसामयिक विषय तथा अन्तर सम्बन्धित मुद्दाहरू
 - ९.५ स्थानीयकरण र विश्वव्यापीकरणको अवधारणा

१० समाजिक अध्ययन अन्तर्गतका प्रमुख सीपहरू

- १०.१ नक्सा निर्माण र प्रयोग
- १०.२ समय रेखा निर्माण र प्रयोग
- १०.३ स्तम्भ चित्र निर्माण र प्रयोग
- १०.४ वृत्त चित्र निर्माण र प्रयोग
- १०.५ रेखा चित्र निर्माण र प्रयोग

विषयगत परीक्षाको प्रश्न योजना (Specification Grid)

एकाइ	पाठ्यक्रमको क्षेत्र	विषयगत प्रश्न सङ्ख्या	अङ्क भार
१	हामी र हाम्रो समाज	१० X १	१०
२	विकास र विकासको पूर्वाधार		
३	हाम्रो सामाजिक मूल्य र मान्यता	१० X १	१०
४	सामाजिक समस्या र समाधान		
५	नागरिक चेतना		
६	हाम्रो पृथ्वी	१० X १	१०
७	हाम्रो विगत	१० X १	१०
८	हाम्रो आर्थिक क्रियाकलाप	१० X १	१०
९	हाम्रो अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध र सहयोग	१० X १	१०
१०	समाजिक अध्ययन अन्तर्गतका प्रमुख सीपहरू		
	जम्मा	१० X ६	६०

समाप्त